

TINE VERTOMMEN^a,
MILA LAUREYS^b,
DAGMAR STOCKMAN^c,
HELENA VERHELLE^d &
NATALIE AGA^e

“Jij kan de absolute top bereiken, maar alleen als je me vertrouwt”.

Plegerkenmerken van seksueel kindermisbruik in de sport vanuit slachtofferperspectief

Panopticon, 40 (4), 254-272
© 2019 Maklu | ISSN 0771-1409 | July 2019

- ^a Lector en onderzoeker, Expertisecel Toegepaste Forensische Psychologie, Thomas More hogeschool Antwerpen en Epidemiologie en Sociale Geneeskunde, Universiteit Antwerpen (Corresp.: tine.vertommen@thomasmore.be)
- ^b Student Criminologische Wetenschappen, Universiteit Gent
- ^c Klinisch psychologe, assistent en doctoraatsstudent, Familylab, Vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie, Universiteit Gent
- ^d Onderzoeker, Expertisecel Toegepaste Forensische Psychologie, Thomas More hogeschool Antwerpen
- ^e Docent en onderzoeker, Expertisecel Toegepaste Forensische Psychologie, Thomas More hogeschool Antwerpen en Vakgroep Orthopedagogiek, Universiteit Gent

“YOU CAN REACH THE TOP, BUT ONLY IF YOU TRUST ME”. VICTIM PERSPECTIVES ON PERPETRATOR CHARACTERISTICS OF CHILD SEXUAL ABUSE IN SPORT

Driven by the public disclosure of high-profile child sexual abuse cases, political and scientific attention for violence against children in sport has recently increased. Up until today, the evidence base is grounded in quantitative self-report studies with athletes, and mainly focusses on the prevalence and risk factors of sexual abuse. Narrative research on the topic is scarce and little is known about perpetrator characteristics and interpersonal dynamics. In this study, we analyzed the lived experiences of nine victim-survivors of chronic child sexual abuse in Flemish sport. Using their narratives, we looked for perpetrator characteristics and behaviours leading on to and during the abuse. The offenders were all male, older than the victim and in a position of authority. Interviewees mentioned several opportunities, created in the sport environment, for the abuse to be prepared, initiated and continued over a long period of time, including installing trust, secrecy, dependency and threat. Analyzing survivors' voices not only brings new insights, but also allows for acknowledgement, advanced meaning making and stronger prevention in the world of sport.

Keywords: sexual violence, sexual offenders, victim narratives

Kernwoorden: seksueel geweld, seksuele plegers, slachtoffergetuigenissen

1. INTRODUCTIE

Sinds de jaren '90 wordt seksueel kindermisbruik beschouwd als een wereldwijde epidemie van aanzienlijke grootte en met gekende, verreichende schadelijke gevolgen (DE BOECK, 2019; GILBERT *et al.*, 2009; TABACHNICK, 2013). Afhankelijk van de definitie van seksueel kindermisbruik en van de gebruikte onderzoeksmethode varieert de prevalentie tussen 8 en 31% bij meisjes en 3 tot 17% bij jongens (BARTH, BERMETZ, HEIM, TRELLE & TONIA, 2013). Gezien de leeftijd van seksuele meerderjarigheid in België juridisch is vastgelegd op 16 jaar, kan een kind jonger dan 16 niet instemmen met seksuele activiteiten. Dit geldt voor contactvormen zoals aanranding of verkrachting en non-contactvormen, zoals blootstelling aan pornografie.

Hoewel er al enkele decennia aandacht is voor extrafamiliaal seksueel kindermisbruik, werd de georganiseerde sportsector pas recent onder de loep genomen als mogelijke context waarin extrafamiliaal misbruik plaats kan vinden. Onderzoek toonde aan dat de sport verschillende risicofactoren bevat, zoals contact met kinderen, een asymmetrische, hiërarchische coach-sporter relatie, het veelvuldig fysieke contact, genderongelijkheid in machtsposities, hypermasculiene tradities en prestatiedruk, die de drempel voor seksueel kindermisbruik kunnen verlagen (BRACKENRIDGE, 2001). Pas na de publieke onthulling van enkele slachtoffergetuigenissen, werd het thema in binnen- en buitenland op de politieke agenda gezet (MOUNTJOY *et al.*, 2016; MUYTERS, 2018).

Uit een recente systematische review blijkt dat slechts één studie een betrouwbare inschatting maakt van de omvang van seksueel geweld in de sport (BJØRNSETH & SZABO, 2018). In die prevalentiestudie werden 4.043 Nederlandse en Vlaamse volwassenen bevraagd over hun ervaring met grensoverschrijdend gedrag tijdens het deelnemen aan georganiseerde kinder- en jeugdsport. Daaruit bleek dat 14% van hen op z'n minst één keer seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport meemaakte (VERTOMMEN *et al.*, 2016). Ongeveer 6% van hen ervoer een vorm van seksueel kindermisbruik in de sport voor de leeftijd van 16 jaar.

Onderzoek naar de karakteristieken van seksuele plegers in de sport is erg schaars. Informatie over het profiel, het gedrag en de modus operandi van de seksuele pleger in de sport wordt tot op vandaag meestal afgeleid uit zelfrapportage-onderzoek bij slachtoffers, meldingen bij sportinstanties en mediaberichtgeving over gerechtelijke dossiers. In Tabel 1 geven we een overzicht van de beschikbare Vlaamse en Nederlandse data. Wat betreft het geslacht en de leeftijd van de plegers, leveren deze bronnen een eenduidig beeld op: de meerderheid is mannelijk en ouder dan het slachtoffer. Echter, de (autoriteits-)positie lijkt verschillend te zijn naargelang het type data. In officiële meldingen en krantenartikelen gaat het in driekwart van de gevallen over een coach en in meer dan 85% over iemand met een autoriteitspositie ten aanzien van het slachtoffer. Anoniem zelfrapportage-onderzoek stelt dat beeld bij: meer sporters dan trainers worden aangeduid als pleger, en slechts een derde van de plegers heeft een autoriteitspositie. Ook medesporters en andere leden van de entourage, zoals bestuurders, (para-)medische staf en supporters worden gerapporteerd als plegers van seksueel geweld (VERTOMMEN *et al.*, 2018; VERTOMMEN *et al.*, 2017). Wellicht heeft dit te maken met het hanteren van een bredere definitie van seksueel geweld (eerder dan de specifiekere term 'seksueel kindermisbruik') in anoniem zelfrapportage-onderzoek. Mildere vormen van seksueel geweld zullen eerder enkel via zelfrapportage dan bij officiële instanties gemeld worden. Daarnaast blijkt uit eerder onderzoek dat leeftijdsgenoten als pleger vaker betrokken zijn bij die mildere vormen van seksueel geweld (VERTOMMEN *et al.*, 2018; VERTOMMEN *et al.*, 2017).

TABEL 1. KARAKTERISTIEKEN VAN SEKSUELE PLEGRS IN DE VLAAMSE EN NEDERLANDSE SPORT

	Zelfrapportage slachtoffers N=578 slachtoffers van seksueel geweld in VL en NL (VERTOMMEN <i>et al.</i> , 2018; VERTOMMEN <i>et al.</i> , 2017)	Meldingen Seksuele Intimidatie in de Sport (2001-2017, NOC*NSF, Nederland) N= 686 geregistreeerde zaken (DE VRIES, ROS-VAN DORP & MYJER, 2017)	Mediaberichten N= 73 gerapporteerde strafzaken in 364 Vlaamse krantenartikelen, verschenen tussen 1998 en 2016 (BRUYNINCKX, 2017)
Geslacht	76% meldt ervaringen met enkel mannelijke plegers	92% heeft een mannelijke beschuldigde	100% bericht over heeft een mannelijke beschuldigde/veroordeelde
Leeftijd	85% meldt dat de pleger ouder was dan zichzelf	80% heeft een beschuldigde die ouder is dan het slachtoffer 54% heeft een beschuldigde die ouder is dan 30	92% heeft een beschuldigde die ouder is dan het slachtoffer Leeftijdstrange tussen 16 en 66 jaar Gemiddelde leeftijd: 36 jaar (SD: 12.3)
Positie in de sportorganisatie	19% trainer 45% sporter	70% trainer 16% sporter	78% trainer 5% sporter
Autoriteitsfiguur	33%	87%	85%
Geslacht slachtoffer	66% vrouwelijk	54% vrouwelijk	53% vrouwelijk
Leeftijd slachtoffer	75% jonger dan 16	60% jonger dan 16	75% jonger dan 16
Aantal slachtoffers	Onbekend	Bij 42% is er meer dan één slachtoffer gekend	Bij meer dan de helft van de gerapporteerde zaken is er meer dan één slachtoffer gekend
Recidive	Onbekend	Onbekend	In meer dan 30% is er sprake van seksuele recidive

Onze kennis over de pleger van seksueel kindermisbruik in de sport is dus allerminst uitgebreid en ingegeven door bevindingen uit positivistische, kwantitatieve analyses van beschikbare (secundaire) bronnen. Nochtans, er is nog veel meer te weten te komen dan de louter beschrijvende, socio-demografische karakteristieken van plegers.

In de forensische psychologie zijn er een aantal gangbare modellen om extrafamiliaal seksueel kindermisbruik te verklaren (SETO, 2018). FINKELHORS Preconditiemodel (1984) was het eerste multifactoriële verklingsmodel, is nog steeds actueel en fungeert als basis voor latere etiologische theorieën omtrent seksuele delinquentie (WARD, POLASCHEK & BEECH, 2006). FINKELHORS model beschrijft vier fasen die seksueel misbruik faciliteren. Allereerst moet er een motivatie zijn bij de potentiële pleger om een kind te misbruiken. Doorgaans ontstaat dit door een combinatie van een emotionele nood die het kind invult en een belemmerd vermogen om een seksuele nood op een conventionele manier te vervullen. Vervolgens moeten de interne remmingen, zoals morele bezwaren of angst om betrappt te worden, overwonnen worden. Daarna kan een potentieel slachtoffer geselecteerd worden en dienen externe remmingen, zoals supervisie en bescherming door andere volwassenen, omzeild te worden om effectief in contact te komen met het kind. In de laatste fase wordt de weerstand van het kind geminimaliseerd of weggewerkt.

De *Integrated Theory of Sexual Offending* van WARD en BEECH (2006) omvat biologische factoren (genetische factoren en hersenontwikkeling), ecologische factoren (sociale, culturele

en persoonlijke omstandigheden), neuropsychologische factoren en factoren op het niveau van ‘agency’ (reflecteren, beslissen en bewust handelen). Het seksueel delictgedrag vindt plaats door de continue, dynamische wisselwerking tussen deze factoren. De theorie gaat ervan uit dat er meerdere niveaus zijn voor het verklaren van het menselijk functioneren en dat de persoonlijke keuzevrijheid een belangrijke rol speelt bij de totstandkoming van delictgedrag (WARD & BEECH, 2016).

Recent voegde SETO het ‘Motivation-Facilitation’ (2019) model toe, dat gebaseerd is op het Preconditiemodel van FINKELHOR en de ‘Self-control theory of crime’ van GOTTFREDSON en HIRSCHI (1990), een algemene theorie om criminaliteit, maar ook seksuele delinquentie, te verklaren. Het plegen van seksuele delicten wordt in dit model verklaard door een combinatie van lage zelfcontrole, opportuniteit en een seksuele motivatie. *Trait* (bv. antisociale persoonlijkheid), *state* (bv. alcoholgebruik) en situatieve factoren worden met elkaar in verband gebracht om seksueel kindermisbruik te verklaren.

Tot nog toe vond enkel het model van FINKELHOR, slechts éénmalig, weerklank in het onderzoek naar seksueel kindermisbruik in de sport. Aan de hand van semi-gestructureerde interviews met slachtoffers van seksueel geweld in de sport, combineerden CENSE en BRACKENRIDGE (2001) het model met een lijst van risicofactoren voor de pleger, het slachtoffer en de sportomgeving. Man zijn; ouder, groter en sterker zijn dan het slachtoffer; competent zijn en aanzien hebben als trainer; een ongecontroleerd strafregister hebben; de kans krijgen om alleen te zijn met de sporter; vertrouwen hebben van diens ouders en vervoer van de sporter voorzien met de auto worden aangeduid als plegergebonden risicofactoren.

Er blijkt weinig aandacht te zijn voor theorievorming en -toetsing over seksuele delinquentie in de sport. Het concept *grooming* daarentegen kent wel een gefundeerde uitwerking en empirische toetsing in onderzoek naar de sportcontext. CRAVEN, BROWN en GILCHRIST (2006: 297) definiëren *grooming* als:

“a process by which a person prepares a child, significant adults and the environment for the abuse of this child. Specific goals include gaining access to the child, gaining the child’s compliance and maintaining the child’s secrecy to avoid disclosure. This process serves to strengthen the offender’s abusive pattern, as it may be used as a means of justifying or denying their actions.”

Dat *grooming* ook in de sport wordt ingezet om het slachtoffer te isoleren en diens omgeving voor te bereiden op toekomstig misbruik, werd eerder onderzocht (BRACKENRIDGE & FASTING, 2005; OWTON & SPARKES, 2015). Welke gedragingen *grooming* kan inhouden, wat de slaagkansen zijn en welke impact het heeft, is momenteel nog onderbestudeerd (PLUMMER, 2018).

Om zicht te krijgen op het profiel van de pleger en de relatie tussen de pleger, het slachtoffer en diens omgeving, lijkt het aangewezen om naast beschrijvend en deductief onderzoek, ook de narratieven van slachtoffers te bestuderen. De narratieve victimologie bestudeert de manier waarop slachtoffers hun eigen ervaringen begrijpen en analyseren ‘wat hen is aangedaan’. Naast inzichten uit de positivistische benadering, kan narratieve kennis de victimologie verrijken (PEMBERTON, MULDER & AARTEN, 2019).

Net om die leemte aan inzichten vanuit de beleving van slachtoffers in de sport op te vullen, startte in 2016 het Europese project ‘Voices for truth and dignity’ (VOICE) (German Sport University, 2016). De overkoepelende onderzoeksvraag van het VOICE-project was ‘Hoe construeren slachtoffers van seksueel geweld in de sport hun levensverhaal?’ Slachtoffers deelden hun ervaringen door middel van een narratief interview, zonder sturende vragen vanuit de interviewer. Deze interviews bevatten ook een rijkdom aan informatie over hun perceptie van de pleger, zijn kenmerken en relatie met het slachtoffer en diens omgeving.

Het doel van deze studie is om, via een exploratieve analyse, de subjectieve beleving, perceptie en betekenisverlening van slachtoffers over hun pleger te capteren en toe te voegen aan de bestaande kennis.

2. METHODE

2.1 Deelnemers

Deze kwalitatieve studie maakt gebruik van slachtoffergetuigenissen verzameld binnen het VOICE-project. In dit project werden slachtoffergetuigenissen van seksueel geweld in de sportwereld verzameld en geanalyseerd met als doel het huidige preventiebeleid te verstevigen. Binnen het Vlaamse partnerschap van VOICE werden 34 interviews afgenomen bij slachtoffers en na(ast)bestaanden. Alle deelnemers waren op het moment van het VOICE-interview 18 jaar of ouder.

In functie van deze onderzoeksvraag werd een selectie gemaakt van slachtoffergetuigenissen van langdurig extrafamiliaal seksueel kindermisbruik, één van de elementen in de definitie van seksueel geweld die het VOICE-project hanteerde. Getuigenissen van slachtoffers die 16 jaar of ouder waren bij aanvang van het seksueel geweld, werden, gezien de wettelijke leeftijd van seksuele meerderjarigheid, uitgesloten bij deze studie. Ook getuigenissen over non-contact of eenmalige incidenten van seksueel misbruik werden niet opgenomen om de homogeniteit van de steekproef te vergroten en voldoende plegerinformatie te garanderen. Tien getuigenissen voldeden aan de selectiecriteria. Eén van de interviews die voldeden aan deze criteria werd niet weerhouden, aangezien de pleger niet alleen de trainer, maar ook een gezinslid van het slachtoffer is, en er sprake is van intrafamiliaal misbruik.

2.2 Materiaal

Narratieven

Deze studie betreft een exploratief onderzoek aan de hand van de *lived experiences* van slachtoffers die blootgesteld werden aan langdurig seksueel kindermisbruik in de context van de sport (MORTELMANS, 2017; WOUTERS & AARTS, 2016). De deelnemers werden uitgenodigd om hun levensverhaal te vertellen, met aandacht voor hun sportdeelname, het misbruik en de impact ervan. Er werd geen interviewleidraad gebruikt. Elke deelnemer bepaalde zelf hoe en met welke details hij/zij de getuigenis, of delen daarvan, bracht. Op deze manier staat de onderzoeker dicht bij de belevingswereld van de geïnterviewde en wordt het interview niet gestuurd door vooraf bepaalde vragen (BEYENS, KENNES & TOURNEL, 2017).

Procedure

In dit onderzoek werd geopteerd voor een inductieve thematische benadering, waarbij vaak terugkerende thema's gaandeweg worden afgeleid uit de data (VAN STAA & DE VRIES, 2014). Dat wil zeggen dat er bij het coderen niet vertrokken werd vanuit een vooraf opgesteld coderingsschema (DECORTE, 2017). Toch is het van belang te wijzen op de invloed van bestudeerde literatuur en dus van '*sensitizing concepts*' (BOWEN, 2006). Deze '*sensitizing concepts*' maken de onderzoeker onbewust gevoelig voor vooraf bepaalde begrippen en geven richting (MORTELMANS, 2017). Bovendien is een onderzoeker nooit onbeschreven, wat een inductieve analyse beïnvloedt en vraagt om een nauwgezet onderzoekszopzet.

Om de nauwgezetheid (*rigor*) van deze studie te bepalen, werd de strategie van *credibility* (respondenten herkennen zich in de bevindingen), *fittingness* (gebruik van de eigen

woorden van de respondent) en *auditability* (repliceerbaarheid) van SANDELOWSKI (1986) gehanteerd. De interviews werden afgenomen en geanalyseerd door een criminologe, met ervaring in de sportwereld en kennis van het onderzoeksdomein en een klinisch psychologe, geschoold in de forensische psychologie en trauma. De interviews namen tussen twee en vier uur in beslag en werden *verbatim* uitgeschreven. Aanvullend op twee getuigenissen, werden gepubliceerde autobiografieën aangeleverd. Elk transcript werd gelezen door minimaal drie onderzoekers die na de eerste lezing elk een plot, i.e. de keten van gelinkte gebeurtenissen die de kern vormen van de getuigenis (COBLEY, 2001), schreven. Deze plots werden met elkaar vergeleken en samengevoegd tot één plot per transcript. Daarnaast schreef de onderzoeker die het transcript maakte, ook een 'ik-samenvatting' die nagelezen werd door alle onderzoekers. Het transcript, de plot en de 'ik-samenvatting' werden ter goedkeuring voorgelegd aan de respectievelijke respondent om zo af te toetsen of de onderzoekers de getuigenis correct begrepen (*credibility*).

De transcripten werden geanalyseerd door middel van een inductieve codering, die na-dien thematisch werd gestructureerd. De eerste codering gebeurde zonder specifieke focus op de pleger (open, axiale codering). De tweede codering gebeurde door een andere onderzoeker en focuste zich specifiek op onderdelen van het transcript die te maken hadden met de pleger, diens gedrag en de relatie tussen pleger en slachtoffer. De verkregen codes; beschreven met letterlijke bewoordingen uit de citaten (*fittingness*) werden gezamenlijk door drie onderzoekers overlopen en gecategoriseerd. Thema's werden geordend volgens gevonden patronen, die bijdragen bij het begrijpen van seksueel kindermisbruik (BOYATZIS, 1998). De verkregen codeboom werd nagekeken door alle auteurs van dit artikel. Een derde onderzoeker gebruikte de codeboom om nogmaals door de data te gaan en, waar relevant, aanvullingen te doen (*auditability*).

2.3 Ethische waarborgen

Gezien de gevoeligheid van het onderzoeksthema werden ethische voorwaarden en voorzorgsmaatregelen in acht genomen. Tijdens de zorgvuldige voorbereiding van elk interview, werd rekening gehouden met de kans op psychisch ongemak en het triggeren van traumatische herinneringen. De informatiebrief werd samen met elke deelnemer voorafgaand aan het gesprek mondeling overlopen. In de informatiebrief werden topics die mogelijk tijdens het interview aan bod konden komen, kort aangehaald (familiale achtergrond; kindertijd; sportdeelname; relatie tot de pleger; aanvang, verloop en eind van het misbruik; onthulling en hulp; perceptie en impact), zodat de deelnemer zich een idee kon vormen van de inhoud van het gesprek.

De deelnemers bepaalden zelf de locatie, het tijdstip en de duur van het interview. Samen met de onderzoeksleider werd vooraf besproken welke sociale steun en/of hulpverlening ingeroepen kon worden. Een professionele slachtofferhulpverlener was tijdens en na elk interview beschikbaar. Deelnemers konden zich op elk moment onttrekken aan de gegeven toestemming, zonder opgave van reden, en behielden het recht om alle verzamelde gegevens te laten verwijderen, tot acht weken na het interview. Volledige anonimiteit en confidentialiteit van de onderzoeksgegevens werd verzekerd. De studie werd goedgekeurd door de Commissie voor Medische Ethiek van het Universitair Ziekenhuis Antwerpen en de Universiteit Antwerpen (registratienummer B300201628992).

3. RESULTATEN

In de resultatensectie brengen we een overzicht van de informatie over de pleger en zijn gedrag bekomen door de exploratieve analyse van de slachtoffergetuigenissen. De resultaten-

sectie is opgebouwd op basis van de gevonden thema's en codes en heeft vier onderdelen: een persoonsbeschrijving van de pleger, zijn interpersoonlijke relaties, de seksuele delicten en de reactie van de pleger na beschuldiging. We voegen citaten toe om enkele resultaten te verduidelijken.

3.1 Persoonskenmerken van de pleger

Ten tijde van het misbruik zijn alle plegers als trainer betrokken bij de sportclub waar het slachtoffer actief is. Vier van hen zijn nog op andere manieren verbonden met de club: als sportend lid, bestuurslid of directeur. De negen plegers zijn mannen. Het leeftijdsverschil van pleger en slachtoffer varieert tussen 3 en 40 jaar. Tabel 2 geeft een gedetailleerd overzicht van enkele descriptieve kenmerken van het misbruik en de pleger, zoals door het slachtoffer vermeld tijdens het interview.

TABEL 2. DESCRIPTIEVE KENMERKEN VAN DE DEELNEMER, HET MISBRUIK EN DE PLEGER

Schuilnaam slachtoffer	Sporttak	Leeftijd bij interview	Leeftijd slachtoffer bij aanvang	Leeftijdsgroep pleger bij aanvang	Functie van pleger in sportclub	Duur misbruik	Aangifte	Veroordeling pleger
Ans*	Zwemmen	23	12	26-35	Trainer	2 jaar	Ja	Ja
Els	Judo	34	14	46-55	Trainer	6 jaar	Ja	Ja
Eva	Gymnastiek	35	7	36-45	Trainer, directeur	6 jaar	Nee	-
Femke	Karate	31	9	18-25	Trainer	7 jaar	Ja	Ja
Henk*	Voetbal	36	12	26-35	Trainer	3 jaar	Ja	Ja
Koen	Voetbal	37	6	26-35	Trainer	7 jaar	Ja	Ja
Lisa	Atletiek	35	14	26-35	Trainer, bestuurslid	3 jaar	Ja	Nee, vrijspraak
Maud	Tennis	24	14	26-35	Trainer	3 jaar	Ja	Nee, vrijspraak
Sanne	Atletiek	28	14	-18	Trainer, clublid	4 jaar	Ja	Nee, geseponeerd

*Naast het interview, werd ook de gepubliceerde autobiografie toegevoegd aan de onderzoeksdata.

Nood aan controle en bevestiging

Persoonlijkheidskenmerken van de pleger die door verschillende slachtoffers worden omschreven zijn 'zelfliefde' en de drang om zichzelf te bewijzen. Dit uit zich bijvoorbeeld in het pochen over sportprestaties en rondrijden in een dure auto.

"Hij was een ongelofelijke narcist hé. Hij vond zichzelf geweldig maar hij was zo wereldvreemd als hij maar zijn kon. Hij moest ook altijd kunnen vertellen over de geweldige prestaties die hij geleverd had binnen atletiek toen hij jonger was..." (Lisa)

De drang naar controle en bevestiging komt ook in meerdere getuigenissen aan bod. De pleger heeft de nood om te bepalen met wie het slachtoffer contact heeft en eist ontzag en respect. Verschillende deelnemers omschrijven de pleger als een autoritair persoon die zijn wil als wet oplegt.

"Hij is me beginnen verplichten om bepaalde zaken in een brief te schrijven. Dus hij zei: 'Ik wil van u een nieuwe brief, en ik wil dat ge daarin schrijft dat ge opkijkt naar mij, dat ge respect hebt voor mij, en dat ge mij wel graag hebt.'" (Els)

“Elke minuut van de dag wilde je weten waar ik was, en met wie, en wat ik deed, wat ik at, wie mijn vriendinnen waren. Als je niet wist waar ik was werd je kwaad. Je wilde altijd controle over me hebben. En macht.” (Ans, autobiografie)

“En hij liet dan uitschijnen er is geen plaats voor vriendjes of verliefdheden. Ja, dus eigenlijk al heel snel, ik was 14 ofzo, echt erin geramd van “dat gaat niet, dat mag niet, dat is niet goed”. En dan is die echt zo begonnen te bepalen, zo van alles, zoals je mag geen ijsjes eten, geen frietjes....” (Maud)

“En dan was het mij uithoren, hè: ‘Wat hebt ge gedaan op school, met wie hebt ge gesproken?’ Een jongensnaam noemen, dat deed ge best niet. Ik heb dat één keer geprobeerd. (lacht) Nooit meer heb ik dat nadien gedaan, want dan hebt ge echt een probleem.” (Els)

In een aantal gevallen leidde deze drang naar controle tot stalkinggedrag. Verschillende plegers duiken meermaals ongevraagd op in het leven van de jonge sporter, zowel binnen als buiten de sport.

“De buurvrouw vertelde later dat ze jouw auto regelmatig om de hoek zag staan wachten totdat papa en mama met hun auto wegreden. Daarna kwam je dan aan de deur.” (Ans, autobiografie)

“Dus ik kwam van het station, van de trein, op weg naar huis, ja hij wist mij wonen, hij wist perfect om hoe laat ik toekwam in het station, hij wist alles beter dan ik. En dan de weg van het station naar huis: gegarandeerd dat ik hem tegenkwam. Er zijn momenten geweest dat ik bewust een andere weg heb gepakt, maar hij kwam mij wel tegen” (Els)

De meerderheid van de plegers geniet een groot aanzien binnen de sportclub. De slachtoffers vertellen dat de plegers door anderen omschreven werden als sociaal, amicaal, zeer geliefd, charismatisch. Niettegenstaande vermoeden enkele deelnemers dat voor de plegers de sport het centrum van hun bestaan was en zij in de buitenwereld weinig andere contacten onderhielden.

“Hij had eigenlijk niet echt andere kameraden, hij had de atletiekclub maar dat was dan ook het enige.” (Lisa)

Leven buiten de sport

Op één na onderschrijven alle deelnemers de competentie van de plegers als trainer. Alle trainers waren actief in de competitie sport, en minstens de helft van hen werkte met sporters op (inter-)nationaal niveau. Zoals dat gebruikelijk is in de Vlaamse georganiseerde sport, hebben bijna alle plegers in dit onderzoek naast hun trainersfunctie ook een professionele carrière. Hoewel deze carrières zeer uiteenlopend zijn, gaat het frequent om jobs in sectoren waarbij kinderen betrokken zijn, zoals de zorgsector en het onderwijs. Zo werkt de plegger van Koen bijvoorbeeld als kinderpsycholoog in een gesloten instelling en gaat jaarlijks als monitor van de mutualiteit mee op zomerkamp.

Doorheen de getuigenissen komen diverse thuissituaties van de plegers aan bod. Zo zijn enkele plegers getrouwd of gescheiden, al dan niet met kinderen, waarover ze herhaaldelijk hun beklag doen bij de sporter.

“Hij klaagde veel over zijn vrouw. Dan dacht ik van: Oh, is hij er weer over zijn vrouw? Zo begint ge dan te denken he, van: ik weet het al dat het niet goed gaat, en ... allez ja. Nochtans, als ge die twee samen zag, dat zag er een supergelukkig koppel uit he.” (Els)

3.2 Interrationele kenmerken

Van voorzichtig contact tot een stevige vertrouwensrelatie

Op en naast het sportveld ontstaat er in eerste instantie een normaal ogende relatie tussen trainer en sporter. De meeste plegers nemen na een tijd ook buiten de trainingen contact op met het slachtoffer. De communicatie tussen pleger en slachtoffer verloopt via sms, chatberichten, e-mails, telefoongesprekken, maar ook via brieven en kaartjes.

“Hij stuurde me sms’jes, dat hij me lief vond. Dat hij alleen was. Dat ik een echte vriendin voor hem was.” (Ans)

Bij de twee slachtoffers die bij aanvang van de feiten het jongst waren is er zo goed als geen sprake van communicatie of persoonlijk contact. Zowel Koen als Eva vertellen dat er amper gesproken werd met de oudere man die hen misbruikte, niet in het dagelijks contact en niet tijdens het misbruik.

“Nee. Ik ging slapen. Ik deed mijn ogen dicht en ik deed alsof ik sliep. Dus maar... nee. Praten, nee.” (Koen)

Alle deelnemers vertellen over de geleidelijke opbouw en versterking van een vertrouwensrelatie. Ze getuigen over het ontvangen van complimenten en cadeaus, liefdevolle aandacht, verwennerij en troost. Verschillende deelnemers geven dan ook aan dat zij deze band bij aanvang als een vriendschap ervaarden. Bij de meesten vroeg de pleger expliciet naar geheimhouding of vertrouwen.

“Je kan heel ver komen in de zwemsport. Ik geef nu al jarenlang trainingen, en ik heb nog niet vaak iemand ontmoet zoals jij.’, zei hij. Ik voelde me gevleid, vereerd en trots.” (Ans)

“Hij had dan ook van alles geregeld om naar Roland Garros te gaan. [...] Dat was een verrassing voor mij. Mijn ouders hadden dat niet door, maar hij had gebeld naar mijn papa: ‘Ik heb gratis kaarten, maar we moeten wel de dinsdagochtend om 5u ’s ochtends vertrekken. Dus eigenlijk zou ze wel moeten komen slapen.’ [...] Ja dat was niet veel slapen, uiteindelijk.” (Maud)

Machtspositie van de trainer

Uit de getuigenissen blijkt dat trainers op allerlei manieren macht uitoefenen op de sporter. Vaak is sportbeoefening zelf een manier om dit te doen, omdat dit veel betekent voor jonge sporters. Dikwijls is het de coach die het trainingsschema van de sporter opstelt, beslissingen neemt over selecties en opstellingen voor wedstrijden, maar ook andere aspecten van

het leven van de jonge sporter bepaalt zoals voedingspatronen en sociaal contact. Alle deelnemers geven aan dat de angst om uitgesloten te worden, en zo hun sportdroom niet meer te kunnen verwezenlijken, hen ervan weerhield om tegen de pleger in te gaan. Het besef van hun zwakke positie ten aanzien van de pleger, zorgde ervoor dat hij hen in zijn macht had.

“Ik denk dat hij dat ergens wou gebruiken om zo die macht te kunnen houden, want hij wist dat dat belangrijk was voor mij. En dat was ook één van zijn drukmiddelen, waardoor dat ik er niet mee naar buiten kwam. Want ik wou dat presteren, en ik wou dat blijven volhouden.” (Femke)

Bovendien heeft de pleger vaak niet alleen grip op de sporter, maar ook op diens omgeving en op grote delen van de sportclub. Onder andere de strikte hiërarchie binnen bepaalde sporten, zoals vechtsporten, maakt dit mogelijk. Dit verhoogt niet alleen de drempel om het misbruik te melden voor het slachtoffer, maar heeft ook impact op de manier waarop de sportclub omgaat met vermoedens van misbruik ten aanzien van personen die een belangrijke positie innemen.

“Respect voor hem, dat was hij er ook wel altijd aan het indrammen. ‘Ik ben ouder dan u, en ik ben hoger in graad.’ Weet ge, in de judo is dat nu eenmaal zo.” (Els)

— Het slachtoffer wordt afgezonderd

Uit de getuigenissen blijkt dat fysiek en sociaal isolement het misbruik bevordert. Deelnemers getuigen over individuele trainingsmomenten, douche- en kleedkamergebruik, bezoek aan huis en uitstapjes. In vele gevallen bepaalde de trainer met wie de sporter omging. Vaak werd contact met vrienden en familie ontraden of moeilijk gemaakt. De afhankelijkheid ten opzichte van de trainer werd daardoor nog vergroot.

“Als ik dan vertelde dat ik naar het strand zou gaan met die vriendin dan zei hij: ‘Nee, je moet gaan lopen want je moet minstens elke dag sporten’ en blablabla. En ja ik deed dat dan weer natuurlijk en zo heeft hij mij ook echt zo geïsoleerd van allemaal andere mensen.” (Maud)

“En dan heeft hij door iemand die hij goed kent van die schermen laten maken, zo hele grote schermen, en dat was dan, zozegged, voor als er techniek moest geïsoleerd worden tijdens een gewone training [...]” (Els)

— Bestrafing, bedreiging en chantage

Slachtoffers die een poging doen om tegen hun pleger in te gaan, worden hiervoor afgestraft. Zo zijn er twee deelnemers die getuigen van fysieke bestraffing in de vorm van extra zware training omdat de pleger zijn zin niet krijgt. Ook het omgekeerde gebeurt, waarbij de sporter een verbod krijgt om te trainen.

“Dus als er iets gebeurd was dat hem niet aanstond, dan wist ge op voorhand: vanavond zie ik af. En met afzien, dat was, vollebak randori (sparringstraining in het judo) tegen de gasten waar ge elke hoek van de mat ziet, en dan dierf hij al zeggen tegen die kerels: ‘Ga bij Els maar eens goed door!’. Dus op die momenten wist ge: ‘Ok, ik heb het vlaggen vanavond.’” (Els)

Emotionele chantage en bedreiging komen bij minder dan de helft van de getuigenissen aan bod. Dit gaat van emotionele smeekbedes tot dreigementen met zelfdoding.

“Dwang... omdat er vaak ook wel bedreigingen werden uitgesproken hé. In de zin van... ja, dat ik dat niet mocht... dat ik dat niet mocht vertellen omdat er toch wel van alles zou gebeuren en...” (Koen)

“Hij is dan ook begonnen met een ding te gebruiken van: ‘Ah, ok, gij doet niet wat ik vraag, ’t is goed, dan maak ik een eind aan mijn leven, dan maak ik mij van kant, en dan hebt gij het op uw geweten.’” (Els)

Blind vertrouwen van ouders en omgeving

Uit de meeste getuigenissen blijkt dat ouders en trainer regelmatig, zowel binnen als buiten de sport, contact hebben. Het gaat over sport gerelateerde zaken, maar ook over privéaangelegenheden, zoals uitnodigingen voor verjaardagsfeestjes, barbecues, ... In enkele gevallen ontstond er ook een vriendschap. Ouders zijn vaak dankbaar voor de kansen, privileges en logistieke ondersteuning die de trainer het gezin biedt. Ook in de sportclub wordt er vol lof door de ouders over de trainer gesproken. Verschillende deelnemers vertellen dat de man een groot aanzien in de club genoot en beslissingen kon nemen zonder enige weerstand. Van achterdocht bij de omgeving is er in deze getuigenissen nauwelijks sprake.

“Moeder zet thee, waarna we aan de eettafel wachten tot de ketel fluit. ‘Ik heb alleen biscuitjes in huis. Als ik had geweten dat je zou komen...’ [...] Mama roept vanuit het keukenraam dat ze het gezellig vond, glimlacht als Ruud haar bedankt voor de thee en het biscuitje. ‘De volgende keer krijg je een stroopwafel!’” (Henk, autobiografie)

“Die terugkomsten van die tornooien, dat was met de bus hé... maar die terugkomsten van die reizen dat ging altijd gepaard met echt volksfeesten. Dat was echt... gans dat dorp stond op stelten hé. Echt. Hij had echt aanzien. Wanneer hij uit de bus kwam, werd hij letterlijk op een pedestaal gezet hé. Ik kan mij het beeld nog voor de geest halen... zo een podium hé 1,2,3 en (naam trainer) daar bovenop.” (Koen)

“Iedereen had die graag, hè. Dat was, dat was de vriend van iedereen, hè. ‘Oh, (trainer) is er’. Hup, al die kinderen stormen naar ginder.” (Sanne)

3.3 Seksuele delicten

Alle getuigenissen in deze studie omvatten extreme contactvormen van seksueel geweld, zijnde orale, vaginale en anale penetratie. Deze delicten worden voorafgegaan door mildere vormen van contact en non-contact seksueel kindermisbruik. De opbouw begint vaak bij het zoeken van persoonlijk contact waarna strelingen, sportmassages, seksuele betastingen en zoenen volgen. Slachtoffers geven aan dat het misbruik haast onopgemerkt en stap per stap evolueerde, zonder te beseffen wat er gebeurde. De meesten van hen geven aan dat de fysieke vereisten van de sport zorgden voor een sfeer waarin de grens tussen gepaste en ongepaste aanraking voor hen zeer vaag was.

“In het begin was dat heel subtiel. Dat was zo’n een schouderklopje van ‘Je hebt dat goed gedaan’ of een keer tikken tegen mijn poep van ‘Amai goed zo, nog eens!’” (Sanne)

“Bijvoorbeeld op wedstrijd mijn nummer helpen vastmaken op mijn bloesje, maar daarvoor met zijn handen onder mijn T-shirt moeten gaan om die veiligheidsspeld vast te moeten maken, zoiets.” (Lisa)

“De Franstaligen hebben zo een gewoonte als ge toekomt om elkaar een kus te geven [...] allemaal kusjes, de meisjes ondereen, met de trainers ook, en die directeur [...] die begon al heel snel zowat niet op mijn kaak, maar dan zo al dichterbij mijn mond... tot dat redelijk snel die echt mij elke keer dag zei, kussend vol op mijn mond.” (Eva)

Er is eveneens sprake van het blootstellen van het kind aan pornografisch beeldmateriaal, als aan het nemen van naaktfoto's en het maken van video's van het misbruik zelf.

“Wij stonden daar soms ook in groep onder de douche maar dan was hij ook wel aanwezig. Hij was ook iemand die heel vaak bezig was met kodakken. [...] Ja, er is achteraf bij een huiszoeking materiaal gevonden... fotomateriaal van zijn slachtoffers. Dan hebben ze ook beeldmateriaal gevonden, eigengemaakt beeldmateriaal waar dat hij dus zijn eigen misbruik [de gepleegde feiten] op filmde.” (Koen)

Bij een van de slachtoffers kan dit ook in verband gebracht worden met meerdere daders, vervaardigen van beeldmateriaal van kindermisbruik en kinderprostitutie.

“Maar... ik ben tijdens het misbruik, ben ik ook gefilmd geweest. [...] Hij filmde dat niet, hè. Dat was iemand anders. [...] Ja, ik zei al tegen je [interviewer] dat hij mij meenam naar zijn thuis. En dat is niet zo vaak gebeurd maar ja, dan kwamen er anderen. Ik kende ze niet. [...] Die betaalden ook aan hem.” (Lisa)

Gedurende het misbruik gebeurt het ook dat de pleger het kind overhaalt om seksuele handelingen uit te voeren bij de pleger zelf.

“Hij staat op, loopt langs de bedrand naar het hoofdeinde, draait zich in mijn richting, buigt voorover, legt een hand onder mijn hoofd, duwt het omhoog. ‘Kom op,’ zegt hij. ‘Probeer maar eens.’ Ik rol op mijn zij richting de muur, trek het dekbed tot net onder mijn ogen. ‘A joh, niet zo kinderachtig.’ Ik blijf voor dood liggen. ‘Het moet wel eerlijk blijven,’ zegt hij als hij een voet op het bed zet. ‘Je kunt niet blijven nemen.’” (Henk, autobiografie)

Duur en omstandigheden van het misbruik

De deelnemers aan deze studie zijn jarenlang, op regelmatige basis, aan het misbruik onderworpen. De frequentie loopt op van een aantal keren per maand tot bijna dagelijks.

“Wat dat ik allemaal vertel heeft geduurd tot mijn twintig, he. Dan pas heb ik me losgetrokken van die mens he, van mijn véértien tot mijn twintig he. [...] Die garage, dat was sowieso elke woensdag, en zodra er geen toernooien waren op zaterdag-zondag, dan waren dat ook twee dagen waarop ik naar de garage moest gaan.” (Els)

Het misbruik vindt veelal plaats net vóór en net na trainingsmomenten of wedstrijden. Plegers komen vaak ongevraagd binnen in de kleedkamers en de douches. Ook zoeken ze contact met het slachtoffer door hen bij trainingen of wedstrijden op te pikken of terug te brengen met de wagen.

“Ja, ‘s zaterdags, als ik geen wedstrijd had op zaterdag gingen we ook naar (naam stad) gaan trainen. [...] Dan kwam hij me een dik uur, nee, een klein uur te vroeg halen. [...] Dan ging hij met zijn auto achter de struiken staan, en dan, ja, dan had hij weer alles voor hem he, dus dan was ‘t ook elke keer van dat, in de auto.” (Els)

Daarenboven gaan de jonge sporters regelmatig op trainingskamp of buitenlandse competities, waarbij ze niet onder toezicht staan van hun ouders en veel tijd doorbrengen, al dan niet alleen, met de coach. Bij dergelijke activiteiten slapen de sporters vaak in slaapzalen, wat niet verhinderde dat de trainer het misbruik kon plegen.

“Dan had ik met vriendinnen onze matras ergens liggen, maar dan toch toevallig, tegen dat we gingen slapen, lag zijn matras naast mij. ... Ik had dan zo een slaapzak. Zegt hij ‘Oh, ik zal mijn dun deken erover leggen en dan uw slaapzak openplooiën.’” (Femke)

“En ik weet dat ik verschillende keren ben wakker geworden en dat die bewuste directeur dan naast mijn bed zat geknield en echt met zijn handen in mijn pyjama was aan het wrijven en echt aan het vingeren. [...] Dan deed hij voort en dan wreef hij, en dan ... En ...ja... dan ligt ge daar ook... ja... zwak, want ge ligt onder hem. Die hing dan zo over mij en... ja, hij was dan zo bezig en ... ja...” (Eva)

De pleger zoekt ook buiten de sportcontext contact met het slachtoffer. Vaak weet de pleger dat contact bij de ouders te rechtvaardigen. Het misbruik vindt plaats bij de pleger of het slachtoffer thuis, in het bos en op afgelegen plaatsen in de openbare ruimte. Zo vertelt Els dat ze wekelijks naar een garagebox ging.

“Hij had allemaal isolatieplaten op elkaar gelegd, met een dekentje erop. En dan, ja, moest ik daar gaan opzitten. En dan moest ik me uitkleden. Niet volledig. Mijn broek en schoenen moesten uit. Mijn bovenkleren mocht ik aanhouden. [...] En dan deed hij ook zijn broek uit, en dan... ja. Soit. [...] Dan deed meneer zijn ding.” (Els)

Andere slachtoffers

Zes van de negen deelnemers weten met zekerheid dat hun pleger meerdere slachtoffers maakte in of buiten de sport, voor, tijdens of na hun misbruik. Dit kwamen ze pas later te weten, soms bij de start van het gerechtelijk proces. Ze vertellen dat ze ten tijde van het misbruik niet nadachten over, of niet stilstonden bij potentiële andere slachtoffers. Elk van hen had op dat moment het gevoel dat dit enkel hen overkwam.

*“Ik weet nu van [naam ander slachtoffer], maar er zijn er nog waar ik het van weet en dat zijn ook allemaal meisjes. **Interviewer: Van hoeveel weet je dat nu?** ... Vijf. [...] Ik heb ook jaren gedacht dat ik enige was. Waardoor dat je... Ja, dat overkomt jou en niemand anders niet. Zo heb ik heel lang gedacht. Wat voor mij zoiets was van ik verdring dat wel. Ja. Als het voor mij lastig valt, zal ik het wel verdringen...” (Sanne)*

Slechts één deelnemer haalt, wanneer hij vertelt over het grote aantal slachtoffers die de man maakte, zelf aan dat zijn pleger pedofiele gevoelens had. In de overige interviews komt pedofilie of pedoseksualiteit niet aan bod.

*“Ik ben ervan overtuigd dat hij wel zeer bewust de zaken heeft uitgekozen... om in contact te komen met kinderen, hé. **Interviewer: Waren het enkel jongens?** Ja. ja, jongens*

tussen zes en twaalf is zijn...ja. Hij heeft ook toegegeven dat hij van op zeer jonge leeftijd pedofiele neigingen had. Hij had ooit maar één relatie met een volwassen vrouw maar dat is vrij snel afgesprongen. Omdat hij dat niet kon, zegt hij.” (Koen)

3.4 Reactie van pleger op beschuldigingen

In deze studie wordt niet verder ingegaan op de beëindiging, onthulling en aangifte van het misbruik, gezien de doelstelling van dit onderzoek. Wel wordt er stilgestaan bij hoe deelnemers de houding van de pleger na de beschuldigingen of tijdens het proces percipiëren. Meer dan de helft van de deelnemers deed aangifte van het misbruik, zij het pas lang na de beëindiging van het misbruik. Verschillende slachtoffers vertellen dat de pleger vaak niet wilde meewerken of opzettelijk zorgde voor vertraging. Voorbeelden hiervan zijn: de dagvaarding niet aanvaarden, niet komen opdagen op de zitting, niet meewerken aan psychiatrisch onderzoek, of een verhoor met leugendetector weigeren.

“Awel, die heeft dan de eerste keren zijn kat elke keer gestuurd! Dus dan zat ik daar, elke keer op van de stress, [...] stuurt meneer zijn kat gewoon. De keer daarna opnieuw. Dan hebben ze uiteindelijk zo, hoe noemen ze dat, hem verplicht he, om te komen.” (Els)

Tijdens het proces werden de feiten dikwijls volledig ontkend, of werden er seksuele feiten boven de leeftijd van 16 jaar bekend, maar werd er gepleit dat dit met wederzijdse toestemming gebeurde.

3.5 Gedrag van de pleger na het misbruik

Ook na het misbruik blijft de pleger invloed hebben op het leven van de sporters en hun omgeving. Vaak blijven ze actief als trainer of hebben ze op een andere manier nog invloed op de sportcarrière van het slachtoffer. Zo vertelt Femke dat haar veroordeelde pleger, nadat ze van club veranderde, toch aanwezig was tijdens haar examen voor de zwarte gordel in karate.

Interviewer: Hij wist dat jij daar die dag examen zou afleggen? “Ja, die zat in die wereld he. En óveral, in heel die wereld, werd hem het handje boven zijn hoofd gehouden, en ja, die examinatoren, ja, op een of andere manier wist hij dat ik kwam. En dat frustreerde mij het ergste van allemaal zo, dat ik dacht van: ‘Allez, nu probeer ik verder te gaan, en nóg moet gij laten zien van: kijk eens wat ik kan.’” (Femke)

Opvallend is ook dat sommige veroordeelde plegers andere manieren vinden om met kinderen te blijven werken en zo het misbruik te continueren. Hoewel dit meestal in de onwetendheid van de club gebeurt, zijn er ook situaties waarbij de pleger wordt aangeworven als trainer, ondanks de gekende voorgeschiedenis. Dit leidde in enkele gevallen tot recidive, volgens de getuigenissen.

“Hij zat niet alleen in die voetbalacademie daar, maar hij was ook nog bezig met een liefdadigheidsorganisatie, in het oosten van (land in Zuid-Azië). Die werken zo in de vissersdorpen, vooral met wezen, mentaal en lichamelijk gehandicapte kinderen... echt de armste der armen.” (Koen)

“De club heeft het wel uiteindelijk geweten en die hebben het in de doofpot gestoken. En het is daar, denk ik, dat ik het veel moeilijker mee heb. Want [trainer] is daar uitein-

delijk wel ontslagen, maar hij is in een andere club gewoon zijn ding verder gaan doen. Dus dat is het probleem verschuiven op een ander.” (Sanne)

4. DISCUSSIE

In dit onderzoek analyseerden we de perceptie van slachtoffers van langdurig seksueel kindermisbruik in de sport op de pleger en zijn gedrag. Hoewel deze getuigenissen verzameld werden in een kleine, selecte steekproef, vertonen de beschreven demografische kenmerken overeenkomsten met de bestaande literatuur. De plegers zijn mannelijk, ouder dan het slachtoffer en hebben een autoriteitspositie (CENSE & BRACKENRIDGE, 2001; SETO, 2018). De interesse voor het werken met kinderen wordt niet alleen duidelijk door hun trainersfunctie, maar ook op professioneel vlak hebben verschillende plegers rechtstreeks contact met kinderen. Uit de studie van SULLIVAN en BEECH (2004) bleek dat 41,5% van de kindermisbruikers het direct contact met kinderen opgeven als motivatie voor hun jobkeuze. Wetende dat de sportsector sterk afhankelijk is van vrijwilligers en daarom ook elke helpende hand verwelkomt, vormt dit een belangrijk aandachtspunt voor preventie.

We kunnen de bevindingen uit onze analyse in verband brengen met het Preconditiemodel van FINKELHOR (1984) en de sportspecifieke aanvullingen van CENSE en BRACKENRIDGE (2001). Hoewel dit onderzoek geen rechtstreekse informatie biedt over fase 1 en 2 van het model, zijnde de emotionele nood en interne belemmeringen van de pleger, lijkt deze vaak wel eenzaam te zijn en op zoek te gaan naar bevestiging bij het kind. Verschillende deelnemers geven immers aan dat het sociaal leven van de pleger beperkt leek. De pleger lijkt voornamelijk te investeren in zijn positie binnen de sportclub. Het innemen van een onmisbare positie in de sportclub en het onderhouden van goede contacten met de ouders van de (toekomstige) slachtoffers kan gezien worden als een manier om de externe belemmeringen weg te werken (fase 3). Ook in onderzoek buiten de sport bleek dat de seksuele pleger vaak de vriendschap van de ouders bewerkstelligt, wellicht om de externe belemmeringen te minimaliseren en de medewerking van het kind te verzekeren (SMALLBONE & WORTLEY, 2001). Uit de getuigenissen blijken de praktische opportuniteiten, zeker in de intensievere competitie sport, legio te zijn. Ze bieden de pleger de mogelijkheid om, onopgemerkt voor de omgeving, een intense vertrouwensrelatie met het slachtoffer op te bouwen. Dit sterkt het vermoeden dat misbruik in de sport gelijkenissen vertoont met intrafamiliaal kindermisbruik (BRACKENRIDGE & WILLIAMS, 2004). In beide gevallen is er immers sprake van verminderd toezicht, waardoor de externe belemmeringen makkelijker overwonnen kunnen worden en de toegang tot het kind in verschillende opzichten vrij is. Daarnaast neemt de trainer vaak de rol van surrogaat-ouder over in het geïsoleerde, gecontroleerde leven van beloftevolle sporters. Zeker wanneer trainer en sporter veel tijd met elkaar doorbrengen of de sporter op internaat verblijft, staat de trainer vaak in voor de dagelijkse zorg, opvoeding en controle over voeding, bedtijd en vrijetijdsbesteding van de sporter. Ook hier is de vergelijking met de ouder-kind relatie te maken. Echter, de preventiemogelijkheden zijn in de context van de georganiseerde sport wel aanzienlijk groter dan die in het besloten milieu van het gezin (VAN DEN EEDE, VERTOMMEN & SCHIPPER-VAN VELDHOFEN, 2014).

De laatste fase van het Preconditiemodel omvat het minimaliseren of wegwerken van de weerstand bij het kind. Hoewel niet zo benoemd door de deelnemers, kunnen alle interrelationele processen beschouwd worden als complementaire facetten van een gelaagd en geslaagd groomingproces (PLUMMER, 2018). In de getuigenissen zorgde de *grooming* ervoor dat de weerstand van het kind haast onbestaande was of stelselmatig weggewerkt werd. De deelnemers benadrukken in hun getuigenissen het manipulatieve gedrag van de pleger.

Het grote belang dat zij hieraan hechten kan duiden op de significante impact die dit groomingsproces had – en nog steeds heeft – op de deelnemers. Dit suggereert dat de betekenis die mensen aan gebeurtenissen geven evenzeer van belang is, naast de louter objectieve beschrijving van de gebeurtenissen, oftewel de feiten zoals omschreven in het Strafwetboek. Eerder dan een opsomming van feitelijke gebeurtenissen (zoals de specifieke delicten en hun frequentie), besteden de deelnemers uitvoerig aandacht aan het beschrijven van de manier waarop de pleger het misbruik voorbereidde. De pleger spon als het ware een web om het kind waardoor ontsnapping haast onmogelijk werd en inmenging van buitenaf verhindert werd (CENSE & BRACKENRIDGE, 2001). Wellicht verklaart dit ook waarom het misbruik zoveel jaren heeft kunnen voortduren en de impact vele jaren later nog voelbaar is. In hoeverre alle verschillende gedragingen binnen dit groomingproces volledig bewust worden ingezet door de pleger kan niet vastgesteld worden in dit onderzoek.

De bevindingen in deze studie pleiten niet voor specifieke theorievorming omtrent seksuele delinquentie in de context van de sport, maar eerder om doorgedreven toetsing van de bestaande modellen.

Sterktes, beperkingen en verder onderzoek

De doorleefde ervaring en perceptie van de slachtoffers over de pleger en zijn gedrag vormen de basis van deze analyse. Dankzij het VOICE-project, waarin slachtoffers hun getuigenis deelden en actief meewerkten aan bewustwordings- en preventiecampagnes, zijn slachtoffers niet langer passieve onderzoeksobjecten, maar actieve subjecten die zo een stem krijgen en betekenis geven aan hun eigen slachtofferschap. De nood aan ervaringskennis blijkt niet alleen voor kennisopbouw, maar ook bij het opzetten van preventiebeleid groot. Wanneer in het kader van het VOICE-project een Erkenningmoment georganiseerd werd waarop slachtoffers hun getuigenis brachten, kon dat rekenen op erg veel belangstelling vanuit de sportfederaties en het Vlaams beleid (VERTOMMEN, STOCKMAN & LAMBERT, 2017). Ook in daaropvolgende vormingsmomenten vanuit de Vlaamse overheid en de Raad van Europa werd de Voices in Sport vzw, opgericht door deelnemers aan het VOICE-project, uitgenodigd met hun ervaringskennis het huidige vormingsaanbod ter preventie van seksueel misbruik in de sport te versterken (Voices in Sport, 2019).

Het is hierbij belangrijk om op te merken dat die betekenisgeving en constructie van de gebeurtenissen beïnvloed wordt door de tijd, taal en emoties (FIVUSH & SAUNDERS, 2015; PARK & AI, 2006). Dit onderzoek kan bijgevolg niet nagaan wat de oorspronkelijke betekenisgeving, vlak na de gebeurtenis was, en of deze verschillend is van de perceptie die slachtoffers in dit onderzoek deelden.

Gezien het retrospectieve aspect en het ontbreken van specifieke vragen, is de demografische informatie over de pleger wellicht minder nauwkeurig. Daarnaast is het mogelijk dat de herinnering van het slachtoffers over de pleger en zijn gedrag vertekend is doorheen de tijd. Ook is het onmogelijk om via deze getuigenissen een scherp zicht te krijgen op de intrinsieke motivatie en de interne belemmeringen van de pleger. Echter, wanneer toekomstig onderzoek deze invalshoek combineert met informatie uit interviews met plegers, gerechtelijke en hulpverleningsdossiers, dan kan dit een enorme meerwaarde bieden. Zo kunnen beschikbare risicotaxatie-instrumenten uit de algemene populatie toegepast worden op deze specifieke context van de sport om recidive tegen te gaan.

Door haar opzet bevat deze studie een kleine, zelf-geïdentificeerde en vrij homogene steekproef van slachtoffers die bereid waren en voldoende mondig waren om hun getuigenis te brengen. Aanvullend onderzoek naar percepties van slachtoffers die ervoor kiezen om hun getuigenis niet te delen, mogelijk aan de hand van getuigenissen van familieleden en omstaanders, alsook onderzoek naar de perceptie van plegers en slachtoffers van andere

types seksueel geweld, zoals verbale seksuele intimidatie, voyeurisme en verkrachting van volwassen sporters, is vereist om meer nuance aan te brengen in de huidige kennis en preventieaanpak.

DANKBETUIGING

De onderzoekers wensen alle deelnemers te bedanken voor hun onbaatzuchtige en bijzonder waardevolle bijdrage aan het VOICE-project.

De Thomas More hogeschool en de Universiteit Antwerpen waren partner in het VOICE-project dat gefinancierd werd door het Erasmus+ Sport Programma van de Europese Unie (2016-2018).

REFERENTIES

- BARTH, J., BERMETZ, L., HEIM, E., TRELLE, S., & TONIA, T. (2013). The current prevalence of child sexual abuse worldwide: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Public Health*, 58, 469–483.
- BEYENS, K., KENNES, P., & TOURNEL, H. (2017). Mijnwerkers of ondekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In T. DECORTE & D. ZAITCH (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (4e druk) (pp. 187–121). Leuven, Den Haag: Acco.
- BJØRNSETH, I., & SZABO, A. (2018). Sexual Violence Against Children in Sports and Exercise: A Systematic Literature Review. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(4), 365–385.
- BOWEN, G. A. (2006). Grounded Theory and Sensitizing Concepts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(3), 12–23.
- BOYATZIS, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks: Sage.
- BRACKENRIDGE, C. H. (2001). *Spoilsports: Understanding and preventing sexual exploitation in sport*. London: Routledge.
- BRACKENRIDGE, C. H., & FASTING, K. (2005). The grooming process in sport: Narratives of sexual harassment and abuse. *Auto Biography*, 13(1), 33–52.
- BRACKENRIDGE, C. H., & WILLIAMS, Y. (2004). Living in the same household: ‘Incest’ in the family of sport. *New Law Journal*, 6, 179–180.
- BRUYNINCKX, S. (2017). Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport, wat lezen we erover? Een onderzoek naar mediaberichten over seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport (Onuitgegeven Bachelorproef). Antwerpen: Thomas More.
- CENSE, M., & BRACKENRIDGE, C. (2001). Temporal and Developmental Risk Factors for Sexual Harassment and Abuse in Sport. *European Physical Education Review*, 7(1), 61–79.
- COBLEY, P. (2001). *Narrative*. London: Routledge.
- CRAVEN, S., BROWN, S., & GILCHRIST, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression*, 12(3), 287–299.
- DE BOECK, M. (2019). De preventie van seksueel kindermisbruik: ‘Stop it Now! Vlaanderen’ als pionier in België. *Panopticon*, 40(1), 12–28.
- DE VRIES, K., ROS-VAN DORP, C., & MYJER, E. (2017). *Rapport van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- DECORTE, T. (2017). Kwalitatieve data-analyse. In T. DECORTE & D. ZAITCH (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (4e druk) (pp. 463–511). Leuven, Den Haag: Acco.
- FINKELHOR, D. (1984). *Child Sexual Abuse. New theory and Research*. New York: The Free Press.
- FIVUSH, R., & SAUNDERS, J. (2015). The Social and Cultural Context of Remembering: Implications for Recalling Childhood Sexual Abuse. *Applied Cognitive Psychology*, 29(6), 843–845.

- German Sport University. (2016). Voices for truth and dignity – combatting sexual violence in European Sport through the voices of those affected. Verkregen op 12 december 2019, via <http://voicesfortruthanddignity.eu/>.
- GILBERT, R., WIDOM, C. S., BROWNE, K., FERGUSSON, D., WEBB, E., & JANSON, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet*, 373(9657), 68–81.
- GOTTFREDSON, M. R., & HIRSCHI, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- MORTELMANS, D. (2017). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. DECORTE & D. ZAITCH (Eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (4e druk) (pp. 81–129). Leuven, Den Haag: Acco.
- MOUNTJOY, M., BRACKENRIDGE, C. H., ARRINGTON, M., BLAUWET, C., CARSKA-SHEPPARD, A., FASTING, K., KIRBY, S., LEAHY, T., MARKS, S., MARTIN, K., STARR, K., TIIVAS, A., & BUDGETT, R. (2016). The IOC Consensus Statement: Harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 50, 1019–1029.
- MUYTERS, P. (2018). 6 maatregelen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. Verkregen op 1 juni 2018, via <https://www.philippemuyters.be/nieuws/6-maatregelen-tegen-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag>.
- OWTON, H., & SPARKES, A. C. (2015). Sexual abuse and the grooming process in sport: Learning from Bella's story. *Sport, Education and Society*, July, 1–12.
- PARK, C. L., & AI, A. L. (2006). Meaning making and growth: New directions for research on survivors of trauma. *Journal of Loss and Trauma*, 11(5), 389–407.
- PEMBERTON, A., MULDER, E., & AARTEN, P. G. M. (2019). Stories of injustice: Towards a narrative victimology. *European Journal of Criminology*, 16(4), 391–412.
- PLUMMER, M. (2018). Lived Experiences of Grooming Among Australian Male Survivors of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(1), 37–63.
- SANDELOWSKI, M. (1986). The problem of rigor in qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 8(3), 27–37.
- SETO, M. C. (2018). *Pedophilia and sexual offending against children: Theory, assessment, and intervention* (2nd ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- SETO, M. C. (2019). The Motivation-Facilitation Model of Sexual Offending. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 31(1), 3–24.
- SMALLBONE, S. W., & WORTLEY, R. K. (2001). Child sexual abuse in Queensland: Offender characteristics and modus operandi. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, 19(2), 1–113.
- SULLIVAN, J., & BEECH, A. (2004). A comparative study of demographic data relating to intra- and extra-familial child sexual abusers and professional perpetrators. *Journal of Sexual Aggression*, 10(1), 39–50.
- TABACHNICK, J. (2013). Why prevention? Why now? *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 8(3–4), 55–61.
- VAN DEN EEDE, F., VERTOMMEN, T., & SCHIPPER-VAN VELDHOVEN, N. H. M. J. (2014). Sexual harassment and abuse in sport | Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. *Tijdschrift Voor Psychiatrie*, 56(9), 505–507.
- VAN STAA, A., & DE VRIES, K. (2014). Directed content analysis: een meer deductieve dan inductieve aanpak bij kwalitatieve analyse. *Kwalon*, 19(3), 46–54.
- VERTOMMEN, T., KAMPEN, J., SCHIPPER-VAN VELDHOVEN, N., UZIEBLO, K., & VAN DEN EEDE, F. (2018). Het profiel van de seksuele pleger in de sport op basis van een slachtofferenquête. *Panopticon*, 39(5), 407–419.
- VERTOMMEN, T., KAMPEN, J., SCHIPPER-VAN VELDHOVEN, N., WOUTERS, K., UZIEBLO, K., & VAN DEN EEDE, F. (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse & Neglect*, 63, 172–182.

- VERTOMMEN, T., SCHIPPER-VAN VELDHOVEN, N., WOUTERS, K., KAMPEN, J. K., BRACKENRIDGE, C. H., RHIND, D. J. A., NEELS, K., & VAN DEN EEDE, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse and Neglect*, 51, 223–236.
- VERTOMMEN, T., STOCKMAN, D., & LAMBERT, R. (2017). Nationaal rapport van “Luister!” Erkenningsmoment binnen het EU-project ‘VOICE’ over getuigenissen van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Thomas More: Antwerpen.
- Voices in Sport. (2019). Voices in Sport voor een veiligere sportomgeving. Verkregen op 12 december 2019, via <https://www.voicesinsport.be/>.
- WARD, T., & BEECH, A. R. (2016). The Integrated Theory of Sexual Offending-Revised. A Multifield Perspective. In D. P. BOER (Ed.), *The Wiley Handbook on the Theories, Assessment and Treatment of Sexual Offending* (Vol. I) (pp. 123–137). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- WARD, T., POLASCHEK, D. L. L., & BEECH, A. R. (2006). *Theories of sexual offending*. Chichester: John Wiley & Sons.
- WOUTERS, E., & AARTS, S. (2016). Kwantitatief versus kwalitatief onderzoek. *Podosophia*, 24(1), 16–18.